

66. Budapest, XI. Gellérthegy
B, LT

2002. április 5-én bejelentés érkezett a Budapesti Történeti Múzeum Ős- és népvándorláskori osztályára, hogy a Gellérthegyen, a Citadella Ny-i oldalán (hrs.: 5412) nagyméretű földmunka folyik. Mivel a szóban forgó terület része a gellérthegyi kelta-eraviszkusz oppidum néven ismert és régészetiileg védett lelőhelynek, és a földmunkára vonatkozó terv- vagy engedélyezési dokumentációról, építési engedélyről a múzeumnak nem volt tudomása, az esetről értesítettük a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Budapest Fővárosi Irodáját, kérve a földmunka leállítását.

A helyszínen 2002. április 8–9-én elvégeztem az észlelhető régészeti jelenségek leírását, valamint fényképes és rajzos dokumentálását. A terület geodéziai felmérésére és a lelőhely szintvonalas térképen való rögzítésére a rá következő napokban került sor. A régészeti szakmai szempontok szerint a következőkben rögzítettem a tapasztalatokat:

A Citadella Ny-i oldalán lévő meredek rézsű, az úgynevezett lődomb középső részén kb. 30×30 m-es kiterjedésű vízszintes területet alakítottak ki úgy, hogy a rézsűbe bevágott terület K-i oldala 4 m mélységben került az eredeti térszint alá. Az így kialakított földfelszint kiérkezésünkig teljes szélességében kb. 8 m-es sávban le is betonozták. A betonborítás azonban – a metszetből ítélve – az eredeti sziklás altalajra került, a fölötte lévő őskori kultúrrejteget a rajta lévő legújabb kori feltöltéssel (az úgynevezett lődombbal) együtt teljes egészében eltávolították. Az április 9-ig lebetonozott terület mérete 12×15 m+29,5×6 m. További lebetonozatlan, és az őskori kultúrrejteget szintén megbolygató terület mérete 29,5×kb. 8–9 m.

A lemélyített területet K-ről és D-ről határoló metszeten a következőket lehetett megfigyelni: a betonozás felett 10–15 cm-rel, a sziklás altalaj felett húzódik teljes szélességében a 35–40–60 cm vastag, barnás-sötétszürke, apró kövekkel kevert őskori kultúrreteg, amelyből őskori (talán késő bronzkori) és késő La Tène-kori cserepeket szedtem ki. Efölött van a 200–220–350 cm vastag legújabb kori feltöltés, amellyel az eredeti hegytetőt elfedték és a meredek rézsűt kialakították. Ez nyers mészkő-málladékkal és kövekkel kevert, nagyon laza és folyamatosan omladozó réteg, amelybe az É-i oldalon (szintén a legújabb korban) a sziklás altalajig mélyülő és 20. századi szeméttel kevert anyagú gödröt ástak. A metszeten középső részén két, K–Ny irányú ároknak a jelenlegi felszínről induló metszete látszik.

A gellérthegyi kelta oppidum elhelyezkedéséről az eddigi feltárások alapján azt tudtuk, hogy a települési jelenségek a hegy É-i és D-i lejtőjén voltak. A Ny-i oldal betelepüléséről illetve az É-i és a D-i oldalak összeköttetéséről nem volt tudomásunk, mert azt a Citadella építése során végzett földmunkák – a feltételezések szerint – megsemmisítették vagy elfedték, akár csak az egész hegytetőt, az oppidum centrális részét. A mostani föld-

munkák nyilvánvalóvá tették, hogy a település a Ny-i oldalon is megvolt, és a kb. a 220 m tszf. magasságban lévő szintvonal egyben az egykori, őskori felszint is jelzi (illetve azt, ami belőle az 1800-as évek közepéig megmaradt). Sajnálatos módon ennél több, a késő bronzkori–kelta telep jelenségeit és teljes leletanyagát is rögzítő régészeti munka elvégzésére nem volt lehetőségünk, mert a 30×30 m-es felületen már a kiérkezésünk előtt – a gödör kiásása során – az őskori kultúrrejteget is elhordták.

MARÁZ BORBÁLA

67. Budapest, XIII. Margitsziget, Domonkos apáca-
kolostor

RÓ, Á, KÖ

2001 szeptemberében a romterület kertészeti rendezése és műemléki felújítási munkálatai során előtűnt a szentély É-i oldalán húzódó folyosófal Ny-i lezáródása. A 80 cm széles falszakasz teljes hossza a küszöbtől mérve 280 cm, derékszögben É-i irányba fordul és a sarok Ny-i oldala 180 cm hosszú. A faltető a küszöbhez képest 40–50 cm magasan maradt meg. A sarok armírozva volt. In situ maradt a legalsó kváder, mérete 80(É)×50(K) cm. Felette egy ugyanilyen méretű, 80(K)×50(É) cm kváder lenyomata látszott. A folyosófal északi záródását szintén kváderek alkották, azonban a simára faragott kövekből csak a járószint feletti legalsó kőmaradt meg. Az itteni sarokkövek mérete 30×30, magasságuk 25 cm. A falsarokhoz futó rétegsor az 1997-ben feltárt rétegsor folytatása. Ezzel a kutatással sikerült a királyi kastély Ny-i oldalán futó folyosó szentély melletti alaprajzát pontosan tisztázni.

2002. július 29.–augusztus 31. között a templomszentély déli oldalán folytattuk a kutatást. Tavasszal a déli szentélyfalról a margitszigeti kertészet favágói géppel kirántottak egy nagyméretű tuskót. Ezáltal a szentélyfalban 3 m átmérőjű üreg keletkezett. Szerencsére a középkori falakban kevés kárt okozott, mert a gyökerek nem tudtak beléjük hatolni, azok mellett mélyedtek a talajba. Viszont teljes egészében megsemmisítették a rétegeket, a tuskó kirántásával pedig szétrombolták a jelenkori, 20. századi falkiegészítéseket.

A törmelék elhordása után kiderült, hogy a 19–20. sz. fordulóján, a neogótikus László-kápolna építése idején a szentélytoldás K-i és D-i oldalát a középkori járószint alatti szintre lebontották, ezáltal a középkori szentélytoldásnak csak az É-i fala maradt meg az ismert romos állapotában. Az egész neogótikus kápolnát egy D felől kiásott nagy gödörbe építették, és felbecsülhetetlen károkat okoztak a páratlan középkori épületegyüttesben.

A déli szentélyfal belső oldalán a törmelék és a gyökerek kisedése közben láttuk, hogy a gyökerek mellett nagyméretű, újkori bolygatás van. Nem egészen érthető, hogy a középkori alapfal mellett miért volt szükség még egy nagy gödörre, amelyet később fatuskókkal raktak tele. Gondosan a középkori fal mellé rakták azokat. A legnagyobb a